

Liturgie Doopsgezinde Gemeente Aalsmeer - 10 mei 2020

Welkom en aansteken van de kaars

[Moment van stilte en inkeer???

Openingslied: *Heer, onze Heer, hoe zijt Gij aanwezig*, Lied 275: 1, 2, 3

Groet en bemoediging

Beste mensen, goedemorgen, waar u ook bent.

Misschien bent u er al een beetje aan gewend, maar ik vind het toch wel vreemd nu we elkaar niet even in de ogen kunnen zien, elkaar geen hand kunnen geven. Maar het is niet anders.

Alles is anders dan anders in deze dagen. Toch zoeken we contact met elkaar en proberen elkaar vast te houden, al is het *digitaal*.

En we begroeten elkaar ook deze morgen in de Naam van de Eeuwige,
de Eeuwige die hemel en aarde maakt,
die in liefde bij ons is,
die ons bezielt en met elkaar verbindt,
die ons uitnodigt tot navolging van Jezus. Amen

Zingen: *Heer, onze Heer, hoe zijt Gij aanwezig*, Lied 275: 4, 5

Inleiding & Gebed

De zin van het leven. Dat is de titel van één van de best verkochte boeken van de laatste tijd.

De journalist Fokke Obbema tekende gesprekken op over de essentie van het menselijk bestaan.

Na een hartstilstand werd hij zich bewust van zijn eigen sterfelijkheid en hij vroeg zich af: waar dient het allemaal toe, wat is de zin van het leven van een mens?

Het leidde tot mooie gesprekken, want blijkbaar worden veel mensen geraakt door zulke vragen. Wat is de zin van het leven?

Misschien vragen we ons dit in deze tijd vaker af dan ons lief is...

Die vraag is trouwens zo oud als de mensheid. Ook de Bijbel cirkelt rondom zulke vragen en er zijn Bijbelboeken die het heel concreet aan de orde stellen. Dat gebeurt bijvoorbeeld in de wijsheidsliteratuur. Daar hoort ook het Bijbelboek **Prediker** thuis. Een boek over het bestaan van de mens, over de zin en onzin van het leven.

Het boek Prediker. Ik ging mij afvragen of de wijsheid van Prediker ons vandaag nog wat te zeggen heeft.

Nu alles anders is dan anders.

Laten we nu eerste stil worden en bidden:

Eeuwige God,
verborgen aanwezig
open onze *ogen* voor uw weg
om te weten waar wij moeten gaan

open onze *oren* voor uw stem
om onze roeping in de wereld te verstaan

open onze *harten*
om trouw te zijn aan elkaar
om zorgzaam te zijn voor al wat leeft op aarde

Eeuwige God, wij bidden
spreek ons aan door uw woord
help ons om mens te zijn in deze tijd
wees bij ons in deze tijd die zo onwezenlijk is
een tijd die veel vragen bij ons oproept en veel van ons vraagt

wij bidden
open ons om te ontdekken waar het op aankomt
verbind ons met elkaar in het zoeken naar vriendschap en
vrede. Amen

*We zingen nu een lied van vertrouwen, over een spoor van licht
dat ons naar de toekomst leidt:*

Hij die gesproken heeft een woord dat gáát.

Lied 362 vers 1 en 3

Zingen: *Hij die gesproken heeft een woord dat gaat, Lied 362: 1, 3*

Lezing: Prediker 1: 1-11

¹Hier volgen de woorden van Prediker, zoon van David en koning in Jeruzalem.

²Lucht en leegte, zegt Prediker, lucht en leegte, alles is leegte.

³Welk voordeel heeft de mens van alles wat hij heeft verworven, al zijn moeizaam gezwoeg onder de zon?

⁴Generaties gaan, generaties komen, maar de aarde blijft altijd bestaan.

⁵De zon komt op, de zon gaat onder, en altijd snelt ze naar de plaats waar ze weer op zal gaan.

⁶De wind waait naar het zuiden, dan draait hij naar het noorden. Hij draait en waait en draait, en al draaiend waait de wind weer terug.

⁷Alle rivieren stromen naar de zee, toch raakt de zee niet vol. De rivieren keren om, ze gaan weer naar de plaats van waar ze komen, en beginnen weer opnieuw te stromen.

⁸Alles is vermoeiend, zozeer dat er geen woorden voor te vinden zijn.

De ogen van een mens kijken, en vinden geen rust, zijn oren horen, en ze blijven horen.

⁹Wat er was, zal er altijd weer zijn, wat er is gedaan, zal altijd weer worden gedaan. Er is niets nieuws onder de zon.

¹⁰Wanneer men van iets zegt: 'Kijk, iets nieuws,' dan is het altijd iets dat er sinds lang vervlogen tijden is geweest.

¹¹De vroegere generaties zijn vergeten, en ook de komende zullen weer worden vergeten.

Niet als een storm als een vloed, maar als een glimp van de zon komen de woorden van God. Lied 321 vers 1, 2, en 3

Zingen: *Niet als een storm, als een vloed, Lied 321: 1, 2, 7*

Overdenking

Broeders en zusters, mensen van God,

Het was een bewogen week, met 4 en 5 mei in een heel andere sfeer dan we gewend waren. De intense stilte van 4 mei, de verstilde viering van de bevrijding op 5 mei. Er waren indringende toespraken. Zo gaat er van alles door je heen in deze tijd van corona. Veel te veel. Ik heb er tenminste behoorlijk last van. Zelfs een eindje fietsen of wandelen helpt niet.

Lezen kun je ook niet de hele dag. Ik heb *De Pest* van Albert Camus gelezen. Dat gaat ook over een pandemie. De pest is een boek uit 1947 dat plotseling een dertiende druk beleefde vanwege de actualiteit. En dan lees je bijvoorbeeld: 'Er zijn in de wereld evenveel pestepidemieën geweest als oorlogen, en toch zijn de mensen op beide even weinig voorbereid.'(p. 46). Daar heeft Camus wel een punt. We hadden het kunnen weten, maar we waren totaal niet voorbereid op de pandemie die we nu meemaken.

Ons leven is ontregeld. We hebben veel tijd om te mijmeren en te piekeren. We zitten veel thuis en als we de deur uitgaan, moeten we met een boogje om elkaar heenlopen. Het is moeilijk om er aan te wennen.

Intussen valt het op dat de natuur onverstoort haar gang

gaat. De bomen en de vogels. Je kijkt en luistert er anders dan anders naar.

En de lente is dit jaar uitbundig. Het lijkt wel een pleister om het verdriet en gemis van deze tijd een beetje te verzachten.

Soms ervaar je ook een stilte die je niet meer kende. Er is minder verkeer en er zijn minder vliegtuigen, om maar wat te noemen.

In de stilte van deze uitzonderlijke meidagen denk je na over de vergankelijkheid van alles en over de sterfelijkheid van de mens. Wat is de zin van dit alles?

En dan slaan we de Bijbel op om wat wijzer te worden. Wat zou Prediker hierop te zeggen hebben?

Nou die komt meteen ter zake. 'Lucht en leegte, zegt Prediker, lucht en leegte, alles is leegte.' In de vroegere vertaling stond: 'Ijdelheid der ijdelheden! Alles is ijdelheid!' (NBG) En in de oudere vertaling staat er 2 keer een dik uitroepteken achter. Dat je het maar weet: *alles vervliegt*. 't Is allemaal lucht! Zo begint het boek, en het lijkt meteen al een *slotconclusie*.

Prediker dus. We weten niet wie hij was. Het boek is op naam van koning Salomo gezet. Koning Salomo die beroemd was om zijn wijsheid.

Daarom heeft de onbekende samensteller van het boek Prediker waarschijnlijk al die wijze woorden in de mond van Salomo gelegd.

Zoals de Tora op naam gezet is van Mozes en de Psalmen op

naam staan van David, zo wordt de Wijsheid toegeschreven aan Salomo.

Wie de echte schrijver was? Niemand die het weet. Wel valt het bij verder lezen op dat hij geen verkondiger is van absolute waarheden en ook niet van religieuze stichtelijkheden (vgl. K.H. Miskotte, *Als de goden zwijgen. Over de zin van het Oude Testament*, Haarlem 1965, p. 377)

We komen in Prediker een zoeker en een twijfelaar tegen. Niets staat voor hem vast.

Daarin lijkt hij op de meesten van ons, denk ik. Maar het zijn toch ook gedachten uit een ver verleden. En de vraag is: valt er voor ons iets van Prediker te leren aan wijsheid voor ons leven vandaag?

Sterfelijkheid en vergankelijkheid bepaalt het wezen van ons leven. Dat is wel waar. Daar zijn we in deze dagen van corona heel nadrukkelijk bij bepaald.

Er is verdriet om het sterven van mensen aan een virus dat ons letterlijk de adem beneemt. Het is een onzichtbare vijand die ons leven bedreigt, die ons onzeker maakt over de toekomst.

En we moeten afstand houden van elkaar. Veel ouderen voelen het isolement aan den lijve: we missen het contact met vrienden en familie. We missen de steun en veiligheid van elkaar.

Het virus maakt ons ervan bewust hoe kostbaar leven is en ook hoe we aan elkaar gehecht zijn. En nee, we kunnen niet wegvlugten uit de coronacrisis, we kunnen niet doen alsof alles gewoon doorgaat.

Tegelijk komt in de stilte van deze wonderlijke dagen ook de vraag op of wij wel op de goede weg waren en of het misschien niet anders kàn en mòèt als de noodmaatregelen straks voorbij zijn.

Het is waar: we zouden meer kunnen doen om de **honger** in de wereld te bestrijden, want er sterven 24.000 mensen *per dag* aan honger.

We zouden een vaccin kunnen ontwikkelen tegen **malaria**, want er sterven *per jaar* bijna een half miljoen mensen aan malaria.

We kunnen minder reizen en consumeren en zo misschien zorgen dat er een dak boven het hoofd komt voor de anderhalf miljoen **vluchtelingen** in deze wereld. Hun lot is ons lot.

En ja. Wij kunnen dat. Wij kunnen ons leven aanpassen als het echt nodig is. We kunnen rekening met elkaar houden. Dat laten we nu dagelijks zien. Samen komen we erdoor, desnoods dan maar op anderhalve meter van elkaar en met hulp van digitale media.

Er blijven natuurlijk vragen. Op het '**waarom?**' van de coronacrisis krijgen we geen antwoord.

Maar misschien opent de crisis onze ogen voor wat er werkelijk toe doet, wat ons leven zin geeft, wat ons mens maakt. *En dat is dan toch, hoe je het ook wendt of keert – **dat is liefde.***

Want dat is de boodschap van Pasen: wat blijft en doorgaat is de Liefde. De liefde die Goddank steeds weer in ons opleeft.//

Wij leven in een moeilijke tijd. Een vergelijking met de 2de Wereldoorlog is niet gepast.

Het is wel zo dat we nu beperkt zijn in onze vrijheid en we hebben te maken met een vijand. In dit geval een onzichtbare vijand.

Maar tòèn, 75 jaar geleden, was het kwaad zichtbaarder en had het een gezicht. Het gezicht van Hitler met zijn onmenselijke rassenleer.

Het leidde tot de dood van miljoenen mensen: Joden, Roma en Sinti. Velen kwamen om in het oorlogsgeweld, onschuldige burgers en verzetsmensen. Het verdriet daarover is er tot vandaag.

Daaraan hebben we de afgelopen week teruggedacht. We hebben de mensen die voor onze vrijheid gestorven zijn herdacht en de bevrijding gevierd. Anders dan anders. Maar toch. We zullen het niet gauw vergeten.

En ik heb de afgelopen week weer gedacht aan **Etty Hillesum**. Ik heb haar naam hier vaker genoemd, maar wil op deze 10de mei 2020 nog een keer bij haar stilstaan. Etty Hillesum heeft op veel mensen, ook op mij, grote indruk gemaakt met de dagboeken die ze midden in de 2de Wereldoorlog schreef. *In die gitzwarte periode spreekt zij van hoopvolle liefde.*

Daarbij blijft zij vertrouwen dat God haar zal leiden, ook al is de toekomst angstaanjagend.

Ze schrijft in 1941 (25 november): 'Ik zal overal meegaan aan Uw hand en zal proberen niet bang te zijn' (Etty Hillesum, *Het werk*, Amsterdam 2012 6de druk, p. 162).

En steeds waarschuwt ze voor de haat, omdat haat alleen maar het verdriet vermeerdert. In 1942 (20 juni) schrijft ze:

'Een vrede kan alleen echte vrede worden, wanneer eerst ieder individu in zichzelf vrede sticht en haat tegen medemensen, van wat voor ras of volk ook, uitroeit en overwint en verandert in iets dat geen haat meer is, misschien op den duur wel *liefde*, of is dat misschien wat veel geëist? Toch is het de enige oplossing' (Etty Hillesum, *a.w.*, p. 457v).

Etty Hillesum. Zij kwam om in Auschwitz, 29 jaar oud.

Haar naam is er één uit die zwarte periode van de 2de Wereldoorlog. Zij is één van de mensen die ons vragen stellen: wie zijn we als mens, hoe gaan we met elkaar om?

Ze doet ons beseffen dat vrijheid niet vanzelfsprekend is en ze wekt ons op om vrede te stichten in onszelf en om te kiezen voor de liefde.

- Wij zijn vrij om elkaar lief te hebben. Vrij om te kiezen voor een land waarin iedereen mag meedoen en kan leven in een veilige omgeving, ongeacht afkomst, geaardheid, huidskleur of geloof.

- Wij hebben de vrijheid om zorg en aandacht aan elkaar te geven. Juist ook nu we elkaar niet of nauwelijks echt kunnen ontmoeten.

Dat geeft ons leven zin. In deze tijd misschien meer dan we ooit konden bedenken.

En dan kan Prediker wel mooi zeggen: 'Alles is lucht en leegte', alles vervliegt, alles staat in het teken van sterfelijkheid en vergankelijkheid. Maar dat is niet het laatste woord.

Liefde is het woord van het begin en liefde is het laatste woord.

De liefde blijft en leeft steeds weer in ons op. Dat betekent Pasen.

Natuurlijk zijn wij mensen vaak knoeiers en knutselaars als het om liefde gaat.

Maar toch.

Houd moed. Heb lief. Wees goed voor elkaar. Wees hoopvol. In vertrouwen op de Eeuwige, de Eeuwige die de bron is van liefde die geen einde kent.

Liefde is het laatste woord. Woord dat vrede maakt.

Amen

[Stilte???

Muziek

[Open ruimte???

Gebeden (voorbeden, stil gebed en Onze Vader)
Laten we danken en bidden:

Eeuwige God,
wij zijn dankbaar voor onze vrijheid ondanks alles

en wij denken vanmorgen aan de vele mensen die geen vrijheid
kennen,
leer ons onze vrijheid met elkaar te delen wereldwijd

geef dat wij elkaar respecteren wie we ook zijn qua afkomst,
geaardheid of geloof
dat wij elkaar geluk gunnen in overvloed en vrede

Eeuwige God,
wij zijn dankbaar voor liefde en trouw ook in deze moeilijke
dagen
voor de zorgzaamheid en verbondenheid ook al is het op
afstand

wij bidden
wees met ons in deze vreemde, onzekere tijd
leer ons een weg te vinden om met een nieuwe werkelijkheid
om te gaan

we bidden voor de zieken en eenzamen
voor hen die leven met verdriet en gemis
voor hen die moe zijn en zich zorgen maken

wees met hen, wees met ons
geef ons de kracht om vol te houden en elkaar lief te hebben

Wij zoeken U in stilte met alles wat ons aan het hart gaat...

**En samen bidden we de woorden die Jezus ons geleerd heeft
(van kaartje!)**

We zingen nu een lied van de liefde!
Liefde – laatste woord dat vrede maakt!

Zingen (staand): *Liefde, eenmaal uitgesproken*, Lied 791: 1, 2, 3, 6

Zegen

Wij vragen nu een zegen voor vandaag en voor deze week:

Eeuwige God,
geef ons de zegen van de stilte

stilte als de zon opkomt
stilte als de avond valt

geef ons de zegen van de stilte
de zegen van de stilte tussen vrienden

de stilte van de liefde die ons met elkaar verbindt

Amen

Doven van de kaars